

‘บ้าง’

“บ้าง” เป็นคำชนิดใด? ปอยครั้งที่ข้าพเจ้าถามนักเรียน มักได้รับคำตอบกลับมาแบบเร็ว ๆ ว่า “วิภาคสรรพนาม” ไม่ต้องบอกก็รู้ว่านักเรียนของข้าพเจ้ายังคงคุ้นเคยกับตำราแนวเดิมอย่างตำราหลักภาษาไทย ของพระยาอุปกิตศิลปสาร มากกว่าตำราบรรทัดฐานภาษาไทย ที่ตั้งชื่อคำว่า “บ้าง” ว่า “สรรพนามแยกฝ่าย” แทนคำว่า “วิภาคสรรพนาม”

ทั้งสองตำราอธิบายคำชนิดนี้เหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร? เดียวเราจะมาอภิปรายประเด็นนี้กันภายหลังกลับไปทีคำถาม “บ้าง” เป็นคำชนิดใด? ให้ลองดูตัวอย่างประโยคเหล่านี้..

- 1) ผู้ชายแต่ละคนในชีวิตฉัน บ้างดี บ้างชั่ว
- 2) นักเรียนที่มาสอบสัมภาษณ์ บ้างก็ตอบคำถามได้ บ้างก็ไม่รู้อะไรเลย
- 3) รัฐบาลทำอะไรไป ๆ มาเยอะแล้ว ควรจะฟังประชาชนบ้าง
- 4) เวลาเมื่อ ๆ ฉันก็ไปดูหนังบ้าง เดินห้างบ้าง
- 5) ดูหนังบ้าง เดินห้างบ้าง

“บ้าง” ที่ยกตัวอย่างทั้งหมดนี้เป็นสรรพนามทั้งหมดหรือไม่ คำตอบคือ ไม่ คำว่า “บ้าง” ที่เป็นสรรพนามมีแค่ตัวอย่างที่ 1) และ 2) ส่วน “บ้าง” ในตัวอย่างที่ 3) และ 4) เป็นคำชนิดอื่น ๆ ส่วนในตัวอย่างที่ 5) จะกล่าวถึงในตอนท้ายสุด

“บ้าง” ที่เป็นสรรพนามแยกฝ่าย หรือวิภาคสรรพนามเป็นอย่างไร?

สาระสำคัญที่ทั้งสองตำราว่าไว้เหมือนกันคือ คำว่า “บ้าง” เป็นสรรพนามที่ใช้แทนหน่วยนามข้างหน้า เพื่อแสดงว่าหน่วยนามนั้น ๆ แยกออกเป็นส่วน ๆ หน้าที่ของ

คำนี้คือการ ‘แทนนาม’ เราไม่ต้องเสียเวลาพูดถึงหน่วยนามที่กล่าวมาแล้วอีก เช่น ประโยคใน 1) และ 2) เราไม่ต้องเอ่ยนามซ้ำแล้วซ้ำเล่าว่า “ผู้ชายแต่ละคนในชีวิตฉันดี ผู้ชายแต่ละคนในชีวิตฉันชั่ว” “นักเรียนที่มาสอบสัมภาษณ์ตอบคำถามได้ นักเรียนที่มาสอบสัมภาษณ์ไม่รู้อะไรเลย” แต่จะใช้คำว่า “บ้าง” แทนนามนั้น ๆ

“บ้าง” ปรากฏตำแหน่งใด ?

“บ้าง” จะปรากฏคู่กัน 2 คำ (หรืออาจมากกว่านั้น) ในโครงสร้าง *นาม/สรรพนาม + บ้าง + กริยา + บ้าง + กริยา* เช่น *‘คอนโดแถวนี้บ้างร้างบ้างปล่อยเช่า’ ‘ลูกค้าบ้างก็เต็มใจพากลุมมาเอง บ้างก็โวยวาย บ้างก็ประชดประชันเหม็นแฉม’* เช่นเดียวกับประโยคในข้อ 1) และ 2) ส่วน “บ้าง” ในตัวอย่างที่ 3) และ 4) ไม่ใช่สรรพนาม *ทำไม่ล่ะ?..* ก็ต้องย้อนกลับไปดูนิยาม

ซึ่งจะพบว่า “บ้าง” ในที่นี้ไม่ได้ทำหน้าที่แทนนามที่ถูกแยกออกเป็นส่วน ๆ ซึ่งเป็นหน้าที่ของสรรพนาม คำว่า “บ้าง” ในประโยค *“รัฐบาลทำอะไรไป ๆ มาเยอะแล้ว ควรจะฟังประชาชนบ้าง”* ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายกริยา ‘ฟัง’ เช่นเดียวกับประโยคที่ 4) “บ้าง” ในที่นี้ก็ได้จำแนกหน่วยนามเป็นส่วน ๆ ฝ่าย ๆ แต่ทำหน้าที่ขยายกริยา “ดู(หนัง)” และ “เดิน(ห้าง)”

ว่าแล้วก็นึกถึงวลีฮิตในช่วงสมัยหนึ่ง *“...บ้างไรบ้าง”* สุดแต่จะเปลี่ยนคำกริยาเป็นคำใด เช่น *‘เมาบ้างไรบ้าง พักบ้างไรบ้าง เจ็บบ้างไรบ้าง ฯลฯ’* “บ้าง” ในวลีนี้เป็นคำขยายกริยา ในโครงสร้าง *กริยา + บ้าง + ไร+ บ้าง* ไม่ใช่คำสรรพนาม แล้วตัวอย่างที่ 5) *‘ดูหนังบ้าง เดินห้างบ้าง ล่ะ ? “บ้าง”*

เป็นคำชนิดใด
 ข้อนี้น่าสนใจ เพราะตำราหลักภาษาไทย และตำราบรรทัดฐานภาษาไทย อธิบายไม่ตรงกัน

ตำราหลักภาษาไทยอธิบายว่า “บ้าง” ที่ใช้ประกอบหลังกริยา เช่น *นอนบ้าง นั่งบ้าง* ให้นับว่าเป็นคำวิเศษณ์ (อุปกิตศิลปสาร, 2524: 81) ซึ่งข้อนี้ไม่ตรงกับบรรทัดฐานภาษาไทย ที่มองว่า “บ้าง” ที่ปรากฏหลังกริยาของหน่วยนามที่มีหลายฝ่าย ยังคงนับว่าเป็นคำสรรพนามแยกฝ่าย เช่น *“ไฟพวกนี้ติดบ้าง ไม่ติดบ้าง”* คำว่า “บ้าง” ปรากฏหลังกริยา ‘ติด’ และ ‘ไม่ติด’ ก็จริง แต่ยังคงทำหน้าที่แยกนาม ‘ไฟ’ ออกเป็นพวก ๆ (หมายความว่า “ไฟพวกนี้บางดวงติด และไฟพวกนี้บางดวงไม่ติด”) ฉะนั้น “บ้าง” ในโครงสร้าง *นาม/สรรพนาม + กริยา + บ้าง + กริยา + บ้าง* นี้ เห็นควรนับว่าเป็นคำสรรพนามแยกฝ่ายดังตำราบรรทัดฐานภาษาไทย

ส่วนตัวอย่างที่ 5) *“ดูหนังบ้าง เดินห้างบ้าง”* นั้นไม่ควรด่วนสรุปฟันธงว่า “บ้าง” เป็นคำสรรพนาม หรือคำขยายกริยา เพราะบริบทไม่ชัดเจน กล่าวคือ ไม่ปรากฏหน่วยนามข้างหน้า สมมติว่ามีหน่วยนามที่เป็นประธานคือ ‘เพื่อน ๆ หลายคน’ ในบริบท *“หลังสอบเสร็จเพื่อน ๆ หลายคน ไปดูหนังบ้าง ไปเดินห้างบ้าง”* ควรจะวิเคราะห์ว่า “บ้าง” เป็นวิภาคสรรพนามหรือสรรพนามแยกฝ่าย เพราะจำแนก ‘เพื่อน ๆ’ ออกเป็นกลุ่ม ๆ แต่หากปรากฏในบริบท *“เวลาเมื่อ ๆ ฉันก็ไปดูหนังบ้าง ไปเดินห้างบ้าง”* ก็ควรเป็นนับเป็นคำวิเศษณ์เพราะทำหน้าที่ขยายกริยา

ฉะนั้น เมื่อจะวิเคราะห์ว่า “บ้าง” เป็นคำชนิดใด ก็ควรต้องดูบริบทบ้าง... ไรบ้าง

เอกสารอ้างอิง

- วิจิตร ณ ภาณุพงศ์ และคณะ. (2555). *หนังสืออุทกศาสตร์ภาษาไทย : ชุดบรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 3 : ชนิดของคำ วลี ประโยค* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- อุปกิตศิลปสาร, พระยา. (2533). *หลักภาษาไทย (อักษรวิธี อธิบาย วากยสัมพันธ์ อักษรลักษณะ)*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.